

Ἐπειδὴ δὲ ἕκαστον ἔθνος εἶναι μία καὶ μόνη τοῦ παγκοσμίου πνεύματος βαθμὶς, τοῦτο δ' ἐν ἐκάστη τούτων ὅλων ἐνυπάρχει, ἔπεται ὅτι ἕκαστον ἔθνος ὡς βαθμὶς τῆς προόδου τοῦ παγκοσμίου πνεύματος ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ ὑπάρχη καὶ νὰ ἄρχῃ ἐν ὠρισμένῳ χρόνῳ μόνον· διὸ καὶ τὰ ἔθνη ἴσον δικαίωμα ὑπάρξεως δὲν ἔχουσιν, ἀλλὰ τὰ μὲν μᾶλλον προωδευμένα περισσότερον δικαίωμα ἔχουσι καὶ νὰ ὑπάρχωσι καὶ νὰ ἄρχωσι, τὰ δὲ ἥττον προωδευμένα καὶ δικαίωμα ὑπάρξεως ἔχουσιν ὀλιγώτερον, ὥστε τοῖς μᾶλλον προωδευμένοις νὰ ὑποτάσσωνται· ἄρα, ἐπειδὴ τὰ μᾶλλον προωδευμένα ὡς τὰ μᾶλλον ἰσχυρὰ ἔχουσι καὶ μᾶλλον δίκαιον, δὲν εἶναι καθ' ἕγελον τὸ δίκαιον ἄλλο ἢ ἡ ἰσχὺς.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν δῆλον γίνεται ὅτι ἡ ὑπόθεσις αὕτη οὐ μόνον δὲν ἐγκαθιδρύει, ἀλλ' ἀναιρεῖ μᾶλλον τὸ ἐθνικὸν δίκαιον.

Ἐὰν ὅμως ἡ πολιτεία ὡς τὸ πᾶν θεωρηθῇ, τὰ δὲ ἄτομα αὐτῆς μηχαναί, τότε ἡ ἠθικὴ καθίσταται τῆς πολιτείας μέσον καὶ τὸ σύστημα τοῦτο δουλικόν· διότι τάσσον τὰ ἄτομα ὑπὸ τὴν πόλιν ἐγκαθιδρύει τὸν ἑσχάτον δεσποτισμὸν.

Τοῦτο λοιπὸν τὸ σύστημα τὴν μὲν πόλιν ἀποθεόνον, τὸν δ' ἄνθρωπον ποιῶν μηχανὴν ἀνυψοῦ αὐτὸν εἰς θεὸν ὑπὲρ τὴν πόλιν καὶ περιπίπτει οὕτως εἰς ἀντίφασιν.

Ἐὰν δ' ὁ φιλόσοφος ἐκληφθῇ, ὡς αὐτὸν ὁ ἕγελος ἐκλαμβάνει, ἀντιπρόσωπος τῆς ἰδέας καὶ ἐπομένως καὶ τῆς πολιτείας, τότε δῆλον ὅτι ἡ κληρονομικὴ μοναρχία κατὰ ταύτην τὴν ὑπόθεσιν ἀναιρεῖται. Ἄν δ' ὑποτεθῇ ὅτι πάντες ἡ οὐσία ἐσμὲν, οὐδὲν δὲ ἄτομον οὐσία ἀλλ' αὐτῆς συμβεβηκός, ἀπλοῦν φαινόμενον, τότε, ἐπειδὴ πάντα συμβεβηκότα εἶναι, ἀναιροῦνται καὶ ἠθικὴ καὶ καθήκοντα καὶ δίκαια· διότι τοῦ ἀνθρώπου ἀτομικῶς ἀναιρουμένου καὶ ἡ ἐλευθερία αὐτοῦ ἀναιρεῖται καὶ τὸ δίκαιον καὶ τὸ καθήκον, καί, ὡς τὰ ἄτομα, θεωροῦνται καὶ αἱ πόλεις καὶ τὰ ἔθνη μὴ ὄντα, ἀπλᾶ φαινόμενα.

Ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον γίνεται ὅτι ἡ θεωρία αὕτη περὶ

δικαίου και πολιτείας ἀντὶ νὰ θεμελιώσῃ ἀναιρεῖ μᾶλλον ταῦτα (1).

Μετὰ δὲ τῶν πανθεϊστικῶν συστημάτων και τοῦ ὕλισμοῦ συνεχονται και αὐ κοινοκτημονικαὶ περὶ πολιτείας θεωρίαι· διότι αὗται ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἀρξάμεναι κατήντησαν εἰς τὸν πανθεϊσμόν.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ὕλισμος φέρει τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ἡδονὴν και παραδίδει αὐτῇ τὰ ἠθικὰ και πνευματικὰ ἀγαθὰ, θὰ ζητήσῃ κατὰ συνέπειαν και νὰ καταστήσῃ πάντας τῆς ὕλικῆς ἡδονῆς κοινωνοῦς.

Κορυφαῖοι δὲ τῶν περὶ τῶν ὧν ὁ λόγος θεωριῶν φέρονται ὁ Ὀβενος, ὁ Φουριέρος, ὁ Σαιντσίμων, ὁ Λ. Βλαγκῆς και ὁ Προυδὼν, τῶν ὁποίων ἕκαστος δοξάζει διακρόως· διότι ὁ μὲν Φουριέρος ἀναγνώριζων ἐν τῇ ἀνθρώπῳ ἐμφυτόν τι ἰσχυρίζεται ὅτι ἡ ἰδιοκτησία, ὡς σύνολον, πρέπει κατ' ἀναλογίαν τῆς ἀτομικῆς ἐκάστου ἰκανότητος νὰ διανέμηται, ὁ δὲ Σαιντσίμων ὅτι ἡ ἰδιοκτησία ὑπὸ τῆς θρησκείας καθιερωθεῖσα πρέπει κατὰ τὴν ἰκανότητά ἐκάστου νὰ διαμοιράζηται, ὁ δὲ Βλαγκῆς και Προυδὼν θέλουσι τὴν τῆς ἐργασίας διανομήν (2).

Αὗται δὲ αὐ θεωρίαι ἀπευθύνθησαν και κατὰ τῆς θρησκείας και κατὰ τῆς ἠθικῆς και κατὰ τῆς οἰκίας και κατὰ τῆς πολιτείας και ἐπήνεγκον τῇ κοινωνικῇ βίῳ πληγὴν καιρίαν· διότι ἀπόρροιαὶ οὔσαι τῆς μονομεροῦς πορείας, τὴν ὁποίαν ἡ κοινωνία πρὸς τὸν ὕλικόν βίον ἔλαβε, ζητοῦσι ν' ἀποβάλλωσι τὸ ἀνώτερον τοῦ βίου τέλος, τουτέστι τὴν ἠθικὴν, τὴν θρησκείαν και τὴν ἐπιστήμην, και διαστρέφουσαι τὴν σχέσιν ποιοῦσι τὸ τέλος μέσον και τὸ μέσον τέλος, και τὴν δικαιοσύνην ἐκβάλλουσαι και χωρίζουσαι τὴν ἠθικὴν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ὑποσκάπτουσιν ἐκ βάθρων τὴν θρησκείαν, τὴν ἠθι-

(1) Die Zeichen der Zeit von Christ. Carl Josias Bunsen, 1830, in 2. Theilung, ἀποδεικνύει τὰς τοῦ Σταλίου ἀρχὰς και τὰς τῶν Ἰησοῦϊτῶν τὰς αὐτὰς τῇ πανθεϊσμῷ.

(2) Ahrens Rechtsphilosophie I. Theil, s. 126, fg.

κῆν, τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν πόλιν, καὶ ταῦτα ποιοῦσαι ἀναι-
ροῦσι τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἐθνῶν.

Καὶ ὁ Φ. Λαυρέντιος (1) μὴ ἐμβραδύων εἰς τὰς ἀρχὰς καὶ
τὰς διδασκαλίας τοῦ χριστιανισμοῦ δὲν ἀποδίδει ὀρθῶς αὐ-
τῷ οὐδὲ δι' ὅσα ἐπαινεῖ καὶ ψέγει αὐτόν (2).

Ἐὰν λοιπὸν τὰ πανθεϊστικὰ συστήματα φέρωσιν εἰς τελείαν
ὑποταγὴν τῶν ἀτόμων ὑπὸ τὴν πόλιν καὶ καθιδρῶσι τὸν
δεσποτισμόν, ἢ μᾶλλον ἀναιρῶσι πᾶσαν ἀτομικὴν ἐλευθερίαν·
διότι ἡ ὑποτιθεμένη αὐτῶν ἰσότης εἶναι οὐ μόνον ἀνήθικος,
ἀλλὰ καὶ ἀδύνατος, ὡς ἐπιβεβαίωτο τοῦτο ἡ Πλάτωνος πολι-
τεία καὶ ὁ ταύτην ἀναιρέσας Ἀριστοτέλης (3)· πῶς δύναται
ἡ ἔννοια τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δικαίου νὰ καθιδρυθῇ;

Ὁ Στάλιος (4) ὑποθέτει ὅτι τὸ δίκαιον διατηροῦν τοὺς ἀν-
θρώπους ἐν ταῖς ἐκυτῶν σχέσεσιν ἔχει σῶμα τὴν ἐλευθερίαν
καὶ τὴν περιουσίαν, τὴν οἰκίαν, τὴν πολιτείαν καὶ τὴν ἐκκλη-
σίαν· διότι ἐλευθερία ἄνευ τῆς προστασίας τῆς πολιτείας εἶ-
ναι ἀδύνατον νὰ ὑπάρξῃ, περιουσία ἄνευ τῆς οἰκίας δὲν ἔχει
σημασίαν, ἢ δ' οἰκία ἄνευ τῆς πολιτείας καὶ τῆς ἐκκλησίας,
ἥτις ἀγιάζει αὐτήν, εἶναι μηδέν.

Ἐπειδὴ δὲ ταῦτα ἔχει τὸ τοῦ δικαίου σῶμα, διαιρεῖται καὶ
τὸ δίκαιον εἰς ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον, καὶ τὸ μὲν ἰδιωτικὸν
περιλαμβάνει τὴν οἰκίαν, τὴν περιουσίαν καὶ τὴν προσωπικὴν
ἐλευθερίαν (οἷον ζωὴν, ἀσφάλειαν, τιμὴν, ἀνάπτυξιν), τὸ δὲ
δημόσιον τὴν κοινότητα, τὴν ἀστυνομίαν, τὴν ποινὴν, τὸ δι-
καστήριον, τὴν τῶν πόλεων κοινωνίαν, τουτέστι τὸ ἐθνικὸν
δίκαιον καὶ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τούτων ἕκαστον διαιρεῖται εἰς
κλάδους, οἵτινες ἀποτελοῦσι τὸν κύκλον τοῦ δικαίου.

(1) Etudes sur l'histoire de l'humanité, le Christianisme par F. Lau-
rent, 1858.

(2) Περὶ αὐτοῦ δὲ ἐγένετο ἐν τῇ τοῦ Βελγίου Βουλῇ λόγος· ἴδ. Βελγικὴν Ἀ-
νεξαρτησίαν ἀπὸ 23—28 Νοεμβρίου 1836.

(3) Πολιτικ. Β' καὶ Γ'. διότι καὶ ἡ οἰκία ἀναιρεῖται, καὶ οὐδὲν δίκαιον
τηρεῖται, οὐδὲ μετέχουσι τῆς πόλεως πλεῖον οἱ πλεῖον εἰς τὴν πολιτείαν συμ-
βαλλόμενοι καὶ λοιπὰ, ἅπερ ἄδικα εἶναι.

(4) Naturrecht II. Theil. II. Buch.

Ὁ Στάλιος λοιπὸν ἰσχυρίζεται ὅτι ὁ ὀρισμὸς τῶν τοῦ βίου σχέσεων εἶναι ἡ ἀρχή, ἐξ ἧς πρέπει τὸ δίκαιον καὶ αἱ τοῦ δικαίου ἐννοιαὶ νὰ προέλθωσιν.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ὀρισμὸς οὗτος τοῦ δικαίου, ὡς δῆλον, εἶναι ἀ-
φηρημένος, δὲν δύναται νὰ ἔχη ἐνέργειάν τινα πρακτικὴν.

Ὁ δ' Ἀρένσιος (1) ἐκλαμβάνων τὸ δίκαιον ἰδέαν θεϊαν θεω-
ρεῖ ἀρχὴν τῆς ζωῆς καὶ τῆς κινήσεως, καὶ ἐπειδὴ ἐρ' ἀπάσας
τὰς καταστάσεις τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς κοινωνίας ἐκτείνεται,
ἔχει μείζονα ἔκτασιν κατ' αὐτὸν ἢ ὅπως ὁ Στάλιος διατείνε-
ται. Ἄττιον δ' ἔν ζῆ ἐν χρόνῳ, συνανπτύσσεται μετὰ τοῦ ἀ-
τόμου, τῶν ἐθνῶν, τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ διακρίνεται κατὰ
τὴν ἡλικίαν, τὰς βαθμίδας τῆς ἀναπτύξεως, τὰ ἔθνη, τὸν φυ-
σικόν, πνευματικόν καὶ ἠθικόν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν ὀρ-
γανισμόν (2).

Ὁ Ἀρένσιος τὴ μὲν δίκαιον θεϊαν ἰδέαν ὑπολαμβάνων, τὴν
δὲ δικαιοσύνην τὴν αὐτὴν τῇ προνοίᾳ ἀναιρεῖ τὴν ἀνθρωπίνην
ἐλευθερίαν καὶ μετ' αὐτῆς καὶ τὴν ποινὴν.

Τοῦτον δὲ τὸν ὀρισμόν τοῦ δικαίου ἐξάγει ἔκ τε τῆς τοῦ ἀν-
θρώπου οὐσίας καὶ τοῦ τέλους αὐτοῦ· καὶ οὐσία μὲν εἶναι ἡ
προσωπικότης, τέλος δ' * τούτου τελειότης· τὸ δὲ δίκαιον ὀ-
ρίζεται ὡς δύναμις ἐν ταῖς τοῦ βίου σχέσεσιν ἐνοικοῦσα· ἐπο-
μένως ὁ ὀρισμὸς οὗτος συμφωνεῖ μετὰ τοῦ περὶ δικαίου ὀ-
ρισμοῦ τοῦ Σταλίου.

Παραβάσεων δὲ ἐν τῷ κοινωνικῷ βίῳ εἴτε ἐξ ἀγνοίας εἴτε
ἐκ κακῆς προαιρέσεως γινομένων, εἶναι καὶ δύο εἶδη μέσα πρὸς
τοῦτο, τουτέστι τὸ ἀτυχὸν καὶ τὸ ποινικόν δίκαιον (3).

Ὁ δὲ Σχοπενχάουερ (4) τὴν βούλησιν κοινὴν πάντων ἀρ-

(1) Ahrens Rechtsphilosophie 1852, S. 324.

(2) ἐν τῷ αὐτῷ σελ. 309.

(3) Schellen ub. acad. Studium und Leben 18. Vorlesung. παρεδέχθη τὴν
κυβερνητικὴν τέχνην τοῦ τε διοικητικοῦ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ δικαίου περιληπτικὴν
καὶ ἐξασφαλίζει τὴν κοινωνίαν διὰ τοῦ ἰδιωτικοῦ καὶ τοῦ ποινικοῦ δικαίου.

(4) Ueber die Freiheit des Willens, καὶ ueber das Fundament der Mor-
tal 1841.

χὴν ὑπολαμβάνων ἐκλαμβάνει αὐτὴν ἀρχὴν καὶ τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς· ὡς ἀρχὴν δὲ τὰ πάντα ὀρίζουσαν ὑπ' οὐδενὸς δ' ὀριζομένην θεωρεῖ αὐτὴν ἐλευθέραν· Ἐπειδὴ δὲ ὁ νοῦς ὁ περὶ τὰ ἐκτὸς ἀσχολεῖται, παράγεται καὶ οὗτος ἐκ τῆς βουλήσεως, ἐξ ἧς πηγάζει καὶ ἡ πρᾶξις, γέννημα οὖσα τῆς βουλήσεως ὡς οὐσίας καὶ τοῦ λόγου ὡς ἀφορμῆς.

Ἄφ' οὗ δ' ὁ Κάντιος τὴν βούλησιν ὑπὲρ τὸν λόγον ἐθεώρησεν, ὁ δὲ Σχελλίγγιος (ἐν τῷ περὶ τῆς ἠθικῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐλευθερίας) καὶ ὁ Ἰακώβης (1) ὅτι πᾶν ὄν ἐνεργεῖ κατὰ τὴν αὐτοῦ οὐσίαν, αἱ δὲ πράξεις ὀρίζονται κατὰ τὴν τοῦ ὄντος χαρακτῆρα καὶ εἶναι συνέπειαι τῆς οὐσίας, ἀποδεικνύει ὁ Σχοπενχάουερὸς ὅτι τῶν πράξεων πηγὴ εἶναι ἡ οὐσία τοῦ ὄντος, οὐσία δ' ἡ βούλησις· διότι εἰ καὶ τὴν πρᾶξιν θεωρεῖ προῖόν τοῦ χαρακτῆρος καὶ τοῦ λόγου ὡς ἀφορμῆς, θεωρεῖ ὅμως τὸν χαρακτῆρα ὡς τινὰ βούλησιν, τουτέστιν ἰδιότητά τινα τῆς βουλήσεως.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Σχοπενχάουερὸν μόνον ὑποκείμενον καὶ ἀντικείμενον ὑπάρχει, ἀντικείμενον δὲ εἶναι καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ ὕλη καὶ τὸ ἄτομον καὶ ἡ μορφή καὶ ὁ ἐρεθισμὸς καὶ τὸ αἷτιον, ὡς ἀντικείμενά δὲ ἀπλᾶ φαινόμενα, μὴ ὄντα, ἔπεται ὅτι μόνη ἡ βούλησις ὡς ὑποκείμενον εἶναι τἀληθές.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ οὐσία εἶναι μία, τὰ δ' ἄλλα μόρια, μορφαὶ αὐτῆς, τεκμαίρεται ὁ Σχοπενχάουερὸς ὅτι αἱ μορφαὶ ὡς μορφαὶ τοῦ ἐνός, τουτέστι τῆς βουλήσεως, συμπάσχουσιν ἀλλήλαις· συμπάσχουσι δὲ διότι γνωρίζουσιν ὅτι τὸ καλὸν τῶν ἄλλων εἶναι καλὸν αὐτῶν, τὸ δὲ τῶν ἄλλων κακὸν κακὸν αὐτῶν. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ συμπάθεια θεμελιούται ἐπὶ τῆς ταυτότητος πάντων πρὸς ἀλλήλα, εἶναι ἡ συμπάθεια βάση τῆς ἠθικῆς, καὶ ἐκ τῆς συμπάθειος πηγάζουσιν ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἀγάπη, ἐκ τούτων δ' ἔλαι αἱ ἀρεταί.

Ἐντεῦθεν ὁμῶς ἔπεται ὅτι ἡ πρᾶξις ὡς συμπέρχημα τοῦ

(1) Von den göttlichen Dingen 3. Bd. S. 317. Γτ.

λόγου και της βουλήσεως και επομένως αναγκαιότης δεν δύ-
νεται ελευθέρω να θεωρηθῆ· διότι ελευθέρω ως οὐσία είναι μό-
νη ἡ βούλησις. Πῶς ἔμωσ δύναται ὁ νόσ τὴν βούλησιν ὀρίζων
να ἦναι τὸ ὕπερον και παραγόμενον αὐτῆς; Ἄν τὸ αὐτόν,
τουτέστιν ἡ βούλησις, ἦναι, ὡς Ισχυρίζεται ὁ Σχοπενχάυερσ,
ἀγνώριστον, γνωριστὸν δὲ ἐν τῆ ἐμφανίσει μόνον, πῶς δύναται
να κληθῆ ελευθέρων, πῶς οὐσία, ὅταν ἐπὶ τέλους και αὐτὸ
ἦναι ἀντικείμενον, τουτέστι παράστασις, μὴ ὄν; Ἄν ὁ ἀτομι-
κὸς ἄνθρωπος ἦναι μὴ ὄν, φαινόμενον ἀπλῶς τῆς βουλήσεως
ἐξαντικειμενωμένης, πῶς δύναται να ἀποδοθῆ αὐτῷ τὸ κα-
κούργημα και να καταλογισθῆ; Πῶς να θεωρηθῆ ὅτι κακουρ-
γεῖ, ὅταν ἡ βούλησις, πρὶν ἢ ἐξαντικειμενωθῆ; ὀρίζω τοῦτο τὸ
ὄν εἴτε ὡς ἀγαθὸν εἴτε ὡς κακὸν χαρακτηρῶ; Ποίος δὲ δύνα-
ται τὴν προδιάταξιν ταύτην τοῦ ἀγαθοῦ ἢ τοῦ κακοῦ χαρα-
κτῆρος να ὀνομάσῃ δικαιοσύνην ἀίδιον, μιᾶς και μόνης οὐσίας,
τῆς βουλήσεως, ἐν ἅπασι τοῖς χαρακτηρῶσι και τοῖς οὐσιν ἐ-
νυπαρχούσης; Ἐὰν ἦναι μιᾶ ἡ οὐσία πάντων και ἡ αὐτὴ ἐν
ἅπασι, τότε εἶναι ἡ αὐτὴ και ἡ τιμωροῦσα και ἡ κακουρ-
γοῦσα, τουτέστι κακουργία και τιμωρία συμπίπτουσιν.

Ἐντεῦθεν λοιπὸν φανερὸν ὅτι και αὐτὴ ἡ Σχοπενχάυερσ
θεωρία ὡς πανθειστικὴ ἀντὶ να θεμελιώσῃ ἀναιρεῖ μᾶλλον τὴν
ἠθικὴν· διότι ἀναιρεῖ τὴν ελευθερίαν δι' ἀναιρέσεως τῆς τῶν
ἀτόμων και τῶν πράξεων αὐτῶν πραγματικότητος. Και ταῦτα
μὲν ὁ Σχοπενχάυερσ λέγων ἐξηγεῖ τὸ αἴτιον τῆς συμπαθείας,
τουτέστι καθιδρύει τὴν ἠθικὴν μεταφυσικῶς.

Ὁ δὲ Σχελλίγγις (1) τὸν ἄνθρωπον πρωτότυπον τῶν ὄντων
λέγων ἀποφαίνεται ὅτι οὗτος δεν πρέπει ἐντὸς στενοῦ κύκλου
να περιορίζηται και μόνον ἐν τῆ γῆ να κατοικῆ· καίτοι δὲ ἐν
αὐτῇ οἰκεῖ, ἡ ἀληθῆς ἔμωσ αὐτοῦ πατρίς εἶναι ὁ οὐρανός, του-
τέστιν ὁ ἰδανικὸς κόσμος, και ὡς πρωτότυπον και παγκόσμιον
ὄν δεν ἔπρεπε να χάνῃ τὴν γενικότητα αὐτοῦ ἐν τῆ γῆ δι-
τρίβων· διὸ ἡ ἐν αὐτῇ αὐτοῦ διαμονὴ ἀποδεικνύει μίαν και

(1) Einl. in die Phil. der Myth. 21, 22 και 23 Vorlesung.

μόνην αὐτοῦ κατάστασιν, ἐν ἣ δὲν ὑπάρχει ἡ ἀληθοῦς αὐτοῦ σχέσις, ἀλλὰ πρόκειται νέα, μετ' αὐτῆς δὲ νέα τῶν ὄντων τάξις, τουτέστιν ἡ ὀρθὴ καὶ ἀληθοῦς αὐτοῦ σχέσις ἢτοι ἡ δικαιοσύνη. Ὄταν δ' ὁ ἄνθρωπος τὴν ἀληθοῦς αὐτοῦ πρὸς τὸν θεὸν σχέσιν ἀποκτήσῃ, τότε ἀναιρεῖται ὁ νόμος ὁ καταπιέζων αὐτόν, καὶ ὁ ἄνθρωπος μετατίθεται εἰς τὸν χώρον τῆς ἐλευθερίας. Ὄταν δ' ἦναι τοῦ θεοῦ κεχωρισμένος, τότε εἶναι ὑπὸ τὸν νόμον, καὶ διὰ τοῦτο ὁ ἠθικὸς νόμος, ὃν ὀνομάζει ὁ Κάντιος θεῖον καὶ ἐπομένως τὴν ἠθικὴν ἀνάγει εἰς τὴν θεολογίαν, εἶναι τιμωρὸς καὶ καταπιεστικὸς μᾶλλον καὶ φέρει διὰ τῆς καταπίεσέως τὸν ἄνθρωπον εἰς ἄμεσον σχέσιν πρὸς τὸν θεὸν καὶ καθιστᾷ αὐτόν εἰκόνα αὐτοῦ ἀληθοῦς.

Ἐν τῇ νῦν ὁμῶς αὐτοῦ καταστάσει περικυκλοῦται ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ ὡς ὑπὸ τινος ἀλλοτρίου καὶ βαρείας δυνάμεως καταπιέζεται· ὁ νόμος δ' οὗτος, ὅστις ἐσωτερικῶς μὲν τῇ βουλήσει ἐπιβάλλεται, ἐξωτερικῶς δὲ ὡς δύναμις ἀναγκαστικὴ ἐμφανίζεται καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ νόμου ἀποφυγὴν κωλύει, τὴν δὲ παράβασιν αὐτοῦ παιδεύει κατὰ τινα νοῦν καὶ τάξιν ὀρθὴν ἔχουσαν ἰσχύον, εἶναι ἡ πολιτεία (1). Ἐπειδὴ δὲ ἡ ὀρθὴ αὕτη τάξις εἶναι τῆς τοῦ ἀτόμου βουλήσεως ἀνεξάρτητος, δὲν δύναται ἡ πολιτεία νὰ θεωρηθῇ ἐπινόημα.

Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τὸν Σχελλίγγιον τῆς πολιτικῆς τάξεως ἀρχαιοτέρα εἶναι ἡ λογικὴ, αὕτη δὲ τῇ βουλήσει ὡςτις νόμος ἐπιβάλλεται, ὃν οὐδεὶς νὰ ὑπεκφύγῃ δύναται καὶ ὃν ἐξέφρασαν ὁ Ἀριστοτέλης ὡς φυσικόν, παρίσταται ἡ Δίκη τῶν Ἑλλήνων ὡςτις δύναμις; ἢν πᾶς τις αἰσθάνεται καὶ λατρεύει καὶ ἥτις εἶναι πηγὴ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, δικαίου αἰδίου, πάσης ἀνθρωπίνης συνθήκης ἀνεξαρτητοῦ (2),

(1) Ἀριστοτέλης ἠθικοῖς Νικομαχείοις X,9.

(2) Ἀριστοτέλης ῥητορικῇ I, 13. ἔστι γὰρ ὁ μαρτυρόνταί τι πάντες, φύσει κοινὸν δίκαιον καὶ ἄδικον, κἂν μηδεμίαν κοινωνίαν πρὸς ἀλλήλους ἢ μηδὲ συνθήκην, εἶον καὶ ἡ Σοφοκλέους Ἀντιγόνη φαίνεται λέγουσα ὅτι δίκαιον ἀπειρημένον θάψαι τὸν Πολυνείκην, ὡς φύσει ὃν τούτο δίκαιον.

οὐ γάρ τι νῦν τε κάχθεις, ἀλλ' αἰεὶ ποτε,

ζῆ τοῦτο, κούδεις οἶδεν ἐξ ὅτου φάνη.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἡ πολιτεία εἶναι ἐκτυπὸν τῆς ἰδανικῆς τάξεως, ἣτις προηγείται τῆς ἐξωτερικῆς, ἡ δ' ἰδανικὴ εἶναι αἰθιός, ἀποδείκνυται ὅτι ἡ πολιτεία ἦτο ἀδύνατον διὰ συνθήκης νὰ παραχθῇ· διότι εἶναι ἀδύνατον ἄνευ ἐλευθερίας νὰ πεισθῶσι τὰ ἄτομα νὰ κλείσωσι συνθήκην, ἐξ ἧς ἡ πολιτεία ἠδύνατο νὰ παραχθῇ.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ἄνθρωπος οὔτε ποιεῖ τὸν νόμον οὔτ' ἀποσπᾶται ἀπ' αὐτοῦ ἀλλ' ὑπάρχει αὐτῷ, ὁ δὲ νόμος οὗτος εἶναι ἡ τοῦ φυσικοῦ καὶ κοινῶ πᾶσι δικαίου πηγὴ, ὄντος δυνάμειος προτέρας καὶ ἀνωτέρας τῆς συνθήκης, φανερὸν ὅτι ἡ πολιτεία οὔτε εἶναι οὔτε δύναται ἐπινοῆμα καὶ διὰ τοῦτο τυχαῖον νὰ θεωρηθῇ.

Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ ἡ πολιτεία τὴν πηγὴν αὐτῆς ἔχει ἐν τῇ αἰωνιότητι, ἡ δ' ἠθικὴ καὶ ἡ πολιτικὴ κοινωνία, ὁ ἔννομος καὶ ὁ ἠθικὸς βίος τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, μετὰ τῆς τοῦ λυτρωτοῦ ἰδέας ἐγκαθίσταται, φανερὸν ὅτι, ὡς ἡ σωτηρία, οὔτως ἡ πολιτεία καὶ ἡ πολιτικὴ κοινωνία δὲν δύναται νὰ ἐπινοηθῇ.

Ἐπειδὴ δὲ σκοπὸς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἁρῆς αὐτοῦ πρὸς τὴν θεὸν σχέσεως, ἐξ ἧς ἡ τελειότης κρέμαται, εἶναι ἡ πολιτεία κατ' ἀναφορὰν εἰς τὴν ἀνωτέραν ἀνάπτυξιν μέσον, θάσις· διότι ὑπὲρ αὐτὴν ἴσταται τὸ ἄτομον· ἐπειδὴ δὲ ἡ θάσις εἶναι μόνιμος, θάσις ἐνότητος, ἀναπτύξεως καὶ βίου πνευματικοῦ, δὲν δύναται οὔτε κακοῦ αἰτία νὰ ᾖναι οὔτε νὰ ἀναίρεθῇ (1).

Ἐντεῦθεν λοιπὸν δῆλον γίνεται ὅτι ἡ ἠθικὴ ἀποτελεῖ κυρίως τὴν θάσιν τῆς πολιτικῆς καὶ συνδέεται μετ' αὐτῆς.

Ἐπειδὴ δ' ὁ ἄνθρωπος εἶναι φυσικὸν οὐράνιον, ἡ δ' ἀνάπτυξις αὐτοῦ ἔπρεπε κατὰ φυσικὸν λόγον νὰ ἀρχίσῃ ἐξ οὐρανοῦ, φανερὸν ἦτι καὶ ἡ πολιτεία δὲν ἠδύνατο ἀλλοθεν ποθεῖν νὰ ἀρχίσῃ καὶ ἄλλον νὰ φέρῃ χερσατῆρα ἢ θν καὶ ὁ ἄνθρωπος' ἐπομένως δὲν ἠδύνατο πρότερον νὰ ἀναπτυχθῇ, ἀλλὰ νὰ ᾖναι ὡς οἱ νόμοι, ἡ γλώσσα καὶ λοιπὰ, ὡς τὸ ἔθνος' καὶ εἰμὲν τὸ ἔθνος εἶ-

(1) Schelling ἐν τῷ αὐτῷ 21. Vorlesung.

ναι βέον, εἶναι καὶ ταῦτα βέοντα, τουτέστιν ἐν τῷ γίγνεσθαι, ὡς τοῦτο καὶ ὁ Πομπώνιος περὶ τοῦ Ῥωμαϊκοῦ ἔθνους ἐπιβεβαιῶσαι λέγων ὅτι τὸ ἔθνος (τὸ Ῥωμαϊκὸν) τὸ πρῶτον ἔζη ὄνει ὠρισμένου δικαίου καὶ ὠρισμένου νόμου (1).

Ἐὰν σκοπὸς τοῦ ἀτόμου ἦναι ἡ ἀντικατάστασις τῆς ἀληθοῦς αὐτοῦ σχέσεως πρὸς τὸν Θεὸν καὶ δι' αὐτοῦ τῆς τῶν ὄντων τάξεως, πρέπει καὶ ἡ πόλις, ὡς βᾶσις, νὰ τηρῆ τὴν ὀρθὴν τάξιν καὶ ἀποβλέπῃ εἰς αὐτήν, τουτέστι τὸ δίκαιον, ὡς τοῦτο ἅπασαι σχεδὸν αἱ γλῶσσαι δηλοῦσι καὶ αὐτὸς ὁ Πλάτων ὀνομάζων τὴν δικαιοσύνην δύναμιν τῶν ἀρετῶν συντακτικὴν καὶ τὴν πόλιν τὴν τηροῦσαν τὴν ὀρθὴν τάξιν δίκαιαν, τὴν δὲ μὴ τηροῦσαν ἡμάρτημένην καὶ ἄδικον.

Ἐὰν λοιπὸν ἡ ὀρθὴ τάξις ἦναι τὸ δίκαιον φανερὸν ὅτι τὸ δίκαιον ἐκτείνεται ἐφ' ὅλα, ἐὰν δὲ τηρῆται ἐν τῇ πόλει, τότε ἀληθῶς ἀνατέλλει τὸ θεῖον ὡς φαινὸς ἀστήρ, ὡς πρόνοια τὴν πόλιν διευθύνουσα, τακτοποιοῦσα, ῥυθμίζουσα, τελειοποιοῦσα καὶ καοιστῶσα εὐδαίμονα.

Ἐὰν δὲ τὰ μέσα ἢ τούτων ἐν σκοπὸς τεθῆ, τότε εἶναι ἀτελής ἡ ἀνάπτυξις, διότι ἡ ὀρθὴ τάξις αἴρεται· ἐὰν δὲ ἀταξία ἐν τῇ πόλει ἐπικρατήσῃ, τουτέστιν ἀδικία, τότε τὸ θεῖον τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπ' αὐτῆς στρέφον δεικνύει τὴν φροσῶν αὐτοῦ ὄψιν, ἣν Νέμεσιν προσαγορεύουσι, καὶ ἡ πόλις παραμυθουμένη καταστρέφεται.

Ἡ ἱστορία διδάσκει ἡμᾶς ὅτι καὶ μοναρχίαι καὶ ἀριστοκρατίαι καὶ δημοκρατίαι κατέστησαν τοὺς λαοὺς εὐδαίμονας καὶ πάλιν αὐτοὺς κακοδαίμονας. Τοῦτο ὁμῶς ἀποδεικνύει ὅτι τὰ πολιτεύματα δὲν εἶναι αὐτὰ καθ' αὐτὰ τῆς τῶν λαῶν εὐδαιμονίας ἢ κακοδαιμονίας παράττια, ἀλλ' αἱ ἀρχαὶ αἱ τούτοις ἐνυπάρχουσαι· διὸ καὶ πολιτεῖται πρὸς τὸ κοινῇ συμφέρον, τὸ δίκαιον, ἀπιδουῶσαι ἔσωσαν τὰς πόλεις καὶ εὐδαίμονας αὐτὰς

(1) Πανδεικτῶν τὸ 1, 2, §. 1. «Ei quidem initia civitatis nostrae populus sine lege certa, sine iure certo primum agere instituit, omniumque manu à Regibus gubernabantur».

κατέστησαν, αἱ δ' εἰς τὸ ἴδιον, τὸ ἄδικον, κατέστησαν αὐτὰς κακοδαίμονας.

Πολίων δὲ καὶ πόσων ἐθνῶν καὶ πόλεων μεγάλων καὶ εὐδαιμόνων καταστροφὰς δὲν μνημονεύει ἡ ἱστορία | πόσων καὶ πόλεων τὰ μνημεῖα καὶ ἐρείπια δὲν περιγράφουσιν οἱ περιηγηταί |.

Ταῦτα ὅμως τίς ἀναγινώσκων ἀπορεῖ πότερον ἐσωτερικὰ ἦσαν τὰ αἷτια τῆς τούτων καταστροφῆς ἢ ἐξωτερικὰ; ἐξωτερικὰ, οἷον σεισμοί, πλημμύραι, κατακλυσμοί καὶ τὰ τούτοις ὅμοια νὰ καταστρέψωσιν ὁλοκλήρως ταῦτα ἦτο ἡδύνατον (1). Ἄν δέ τις ὑποθέσῃ ὅτι ταῦτα ἦσαν ἐσωτερικὰ θ' ἀπορήσῃ πάλιν ποῖα ἄρα γε ἦσαν ταῦτα; Ταῦτα κυρίως φαίνονται ἢ ἔλλειψις παντελῆς ἢ ἀτέλεια τῆς διανοητικῆς τῶν ἐθνῶν ἀναπτύξεως· διότι ταῦτα παράγουσι τὴν ἔλλειψιν ἢ τὴν ἀτέλειαν τοῦ πολιτικοῦ αὐτῶν βίου καὶ τῶν πολιτικῶν μέσων (2) καὶ τὴν ἔλλειψιν ἢ τὴν ἀτέλειαν τῆς ὑλικῆς αὐτῶν καταστάσεως.

Ἐὰν λοιπὸν ταῦτα κυρίως τὰς πόλεις κακοδαίμονας κατέστησαν καὶ κατέστρεψαν, γίνεται φανερὸν ὅτι ἐπιδιόρθωσις, ἀναπλήρωσις καὶ τελειοποίησις τῆς πνευματικῆς τῶν ἐθνῶν ἀναπτύξεως, δι' αὐτῆς δὲ καὶ ἡ τοῦ πολιτικοῦ βίου καὶ τῆς ὑλικῆς καταστάσεως, ἔσονται τὰ μόνα μέσα τῆς σωτηρίας καὶ εὐδαιμονίας αὐτῶν· διότι διὰ τῆς τούτων ἐπιδιορθώσεως καὶ ἡ

(1) Ἡ ἱστορία ἀποδεικνύει ὅτι καὶ τὰ φυσικὰ συμβάντα περιέπονται τοῖς ἠθικοῖς, ὡς νόσοι καὶ τὰ τούτοις ὅμοια.

(2) Αἱ δ' ἐπιστῆμαι αἱ διδάσκουσαι εἶναι τρόπον τὰ μέσα παράγονται καὶ διανέμονται πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ τῆς πόλεως σκοπεῦ λέγονται οἰκονομικαὶ καὶ ἀποτελοῦσι μέρος τῶν πολιτικῶν ἐπιστημῶν· καὶ αἱ ἐπιστῆμαι ὅμως αὐταὶ ρυθμίζονται κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὸν τῆς πόλεως σκοπὸν.

Περὶ δὲ τῶν διαφόρων συστημάτων καὶ τῆς γραμματείας τῆς 'πολιτικῆς οἰκονομίας τὸν βουλούμενον νὰ πληροφορηθῇ παραπέμπομεν εἰς τοῦ Friedrich List's gesammelte Schriften in 3. Theilen Stuttgart un' Tübingen 1850, ἰδίως δ' ἐν τῷ τρίτῳ 1851, ἐκδοθέντι von Sudwig Plessner.—καὶ εἰς τὰς Staatwirthschaftliche Untersuchungen von Fr. B. Willh. Hermann 1832, καὶ πλεῖστα ἄλλα, ὧν τὸ σπουδαιότατον καὶ ἐμβριθέστατον περὶ πολιτικῆς οἰκονομίας τὸ τοῦ Ἱερμάννου τοῦ σεβαστοῦ καθηγητοῦ ἡμῶν ἀποδείκνυται.

ὄρθῃ ἐν πόλει τάξις ἀναφαίνεται καὶ ἡ ὄρθῃ τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸν Θεὸν σχέσις, τὸ τέλος πόλεως, τουτέστι τὸ δίκαιον, τὸ ὁποῖον ἀρμόττον διοργανοῖ τὴν πόλιν καθ' αὐτό.

Ἀνώνυμος. τις συγγραφεὺς (1), ἀνὴρ πολύπειρος ἐρευνήσας τὴν ὕλικὴν καὶ διανοητικὴν τῶν νεωτέρων ἐθνῶν κατάστασιν, τὴν οικονομικὴν αὐτῶν, ἐξ ἧς ἡ ὑπερβολικὴ ἐν ταῖς μεγάλαις πόλεσι πτωχεία, οἷα ἐν Ἰρλανδίᾳ, Ἰταλίᾳ καὶ ἄλλαις, τὴν ἐσωτερικὴν αὐτῶν διοίκησιν καὶ τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν τὴν τῆς ἰσθμῶπιᾶς καλουμένην τὴν προξενήσασαν πολλῶν πόλεων καὶ ἐθνῶν καταστροφὴν, ἀπετόλμησε νὰ εἴπῃ ὅτι καὶ τὰ νεώτερα ἔθνη ἢ αὐτὴ περιμένει σῆψις καὶ φθορὰ καὶ ἡ αὐτὴ τύχη τῆς καταστροφῆς, ἣν καὶ τὰ ἀρχαῖα ἔλαβον.

Ἄν λοιπὸν μέσον σωτηρίας ἢ ἐπιδιόρθωσις τῆς πνευματικῆς, ἠθικῆς, πολιτικῆς καὶ ὕλικῆς καταστάσεως ὁμολογηθῇ, τότε ἡ ἀληθὴς παιδείσις μετὰ χρηστῆς καὶ ὀρηκτικῆς ἀγωγῆς συνδεδεμένη εἶναι ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ· διότι ἐξ αὐτῆς καὶ ἡ τῆς ὕλικῆς καταστάσεως βελτίωσις κρέμαται καὶ ἡ τῆς πολιτικῆς.

Ἄν ὅμως ἀρχὴ τῆς πολιτείας τὸ ἄτομον καὶ ἡ αὐτογνώμων θέλησις αὐτοῦ τεθῇ, τότε καὶ ἡ ἠθικὴ χωρίζεται ἀπὸ τῆς πολιτικῆς, καὶ ἡ πόλις ἐπὶ βάσεως σαλευούσης ἰδρυμένη καταστρέφεται, ὡς ἄριστα περὶ τούτων ἀναφαίνεται ὁ Ἀριστοτέλης ἀποδεικνύων ὅτι ὅσα αἱ ἡμαρτημέναι πολιτεῖαι μεταχειρίζονται ἄδικα εἶναι, ὡς εἰς τὸ ἴδιον συμφέρον ἀποβλέποντα, εἶναι καὶ πόλεως φθαρτικὰ.

Ἄν δ' αὕτη ἡ ἀρχὴ ᾗναι πόλεως φθαρτικὴ, ποῖα τις πρέπει νὰ ᾗναι ἡ ἀρχὴ πόλεως;

Ὁ Ἀριστοτέλης λέγων (2) πολιτεῖαν καὶ πολίτευμα ταῦτόν ζητεῖ ποῖον πρέπει νὰ ᾗναι κύριον πόλεως τὸ πλῆθος ἢ οἱ πλούσιοι ἢ οἱ ἐπιεικεῖς ἢ ὁ εἷς βέλτιστος πάντων ἢ τύραννος ἢ ὁ

(1) Europas bevorstehende politische Verwesung. Larnau 1842, in 2, Theilen.

(2) Ἀριστοτέλης Πολιτικῶς I', Ζ. I καὶ ΙΔ.

νόμος; Εἰ μὲν ὁ εἷς ἢ οἱ ὀλίγοι ἢ οἱ πολλοὶ πρὸς τὸ κοινὴν συμφέρον ἄρχουσι, τότε ἀνάγκη αἱ πολιτεῖαι αὗται νὰ ᾔναι ὀρθαί, εἰ δὲ πρὸς τὸ ἴδιον ἡμαρτημέναι καὶ παρεκβάσεις, οἷον μοναρχίας παρέκβασεις τυραννίς, ἀριστοκρατίας ὀλιγαρχία, πολιτείας δημοκρατία. Τὸ δὲ νὰ ᾔναι οἱ ἀρίστοι (ὀλίγοι) ἄρχοντες δὲν εἶναι ἀσφαλές· διότι οὗτοι δύνανται ὅτε μὲν νὰ ἀδικῶσιν, ὅτε δὲ δι' ἀπροσύνην νὰ ἁμαρτάνωσι. Τὸ δὲ νὰ μὴ μετέχωσιν ἀρχῶν προβαρῶν· διότι ὅταν πολλοὶ ἀμέτοχοι τιμῶν καὶ πένητες ὑπάρχουσιν, ἀνάγκη ἡ πόλις αὕτη νὰ ᾔναι πλήρης πολεμίων. Περὶ δὲ τοῦ πλήθους λέγει ὁ Ἀριστοτέλης ὅτι τοῦτο δὲν πρέπει νὰ ᾔναι κύριον τῆς πόλεως· ἂν δὲ τοῦτο κύριον ὑποτεθῆ, πρέπει τούτου κύριον νὰ ὑποτεθῆ ὁ νόμος, οὐχὶ ὅμως ὁ ὑπὸ τοῦ πλήθους, ὡς φαίνεται τεθεὶς ἀλλ' ὁ θεός.

Ἐπειδὴ δ' ὑπάρχει ὑπερῶχη κατ' ἀρετὴν, πρέπει νὰ λαμβάνηται ὁ κατ' ἀρετὴν ὑπερέχων, καὶ ἐν ταῖς ἀριστοκραταίαις ὁ εἷς ἀμείνων τῶν ἄλλων τῶν ἐν τῷ πολιτεύματι σπουδαίων, καὶ οὗτος πρέπει κατὰ τὸ αὐτὸ δίκαιον κύριος. Ἄν δ' ὁ εἷς οὗτος ὑπερβαίῃ πάντας κατ' ἀρετὴν καὶ τὴν πολιτικὴν δύναμιν, πρέπει νὰ ᾔναι ὡς θεὸς ἐν ἀνθρώποις καὶ αὐτὸς νὰ ᾔναι νόμος καὶ ἀτίθιος ἐν τῇ πόλει (1)

Ὡς δ' ὁ Ἀριστοτέλης τὴν βασιλείαν θεωρεῖ πατρικὴν, τὸν βασιλέα πρὸς τοὺς ἀρχομένους ὡς τὸν πατέρα πρὸς τὰ τέκνα, καὶ ἀμείνονα τῆς ἀριστοκρατίας καὶ τῆς πολιτείας καὶ ἀρχαιοτέραν αὐτῶν, οὕτω καὶ ὁ Σχελλίγγιος (2) θεωρεῖ αὐτὴν πατρικὴν καὶ φυσικὴν· διότι κατ' αὐτὸν ἡ ἐξουσία ἐνὸς ἐξετάθη τὸ κατ' ἀρχὰς ὑπὲρ τὴν οἰκίαν, ἔπειτα ὑπὲρ τὴν φυλὴν καὶ τέλος ὑπὲρ πολλὰς· ἡ δὲ λογικὴ μοναρχία κατ' αὐτὸν ὑποθέτει τὴν δι' ἀντιθέσεως, τουτέστι δημοκρατικῶν ἰδεῶν, ἀναπτυχθεῖσιν· ὁ δὲ δεσποτισμὸς ἀποβλέπει εἰς ἴδιον συμφέρον, ἢ δ' ὀχλοκρατία ποιεῖ τὴν πολιτείαν τῶν προσώπων μηχανήν, τὸ δὲ εἶδωλον πολιτεύματος ἐννοῶν τὸ τῆς Ἀγγλίας, ὡς

(1) Πολιτικ. Γ', 13. κλ.

(2) Einl. in die Phil. der Myth. 23. Vorlesung.